

Coalition Clean Baltic

2010-01-14

Slutrapport av Naturvårdsverkets regeringsuppdrag – Förslag till nationella åtgärder enligt Baltic Sea Action Plan (BSAP) (Naturvårdsverkets rapport 5984 och 5985)

CCB tackar för möjligheten att svara på remissen och lämnar följande svar. CCB har tidigare kommenterat utkast på förslag till nationella åtgärder enligt BSAP och kan nu konstatera att flera förslag har utvecklats och har kompletterats samtidigt är allt för många av åtgärderna är fortsatt utredande och mindre av konkreta aktioner.

Generellt är finansieringen av åtgärderna oklar. Även om det ibland är svårt att följa beräkningarna av kostnaderna kan det konstateras att de sex mest kostsamma insatserna är endast finansierade till en sjättedel och merparten saknar säker finansiering över huvudtaget.

Nedan följer våra kommentarer till ett antal av de presenterade förslagen inom övergödning och biologisk mångfald.

Övergödning

Det beting för minskning av utsläppen av N och P till Östersjön, som Sverige åtagit sig inom HELCOM, innebär att Sverige måste anstränga sig till det yttersta för att kunna uppfylla dessa hårda krav. Då jordbruket står för ca 50 % av Sveriges närsaltavrinning till havet, måste jordbrukssektorn ta ansvar för att på allvar utreda åtgärder inom jordbruket som kan minska dess närsaltavrinning med minst 50 %.

Vi konstaterar att bara en av de föreslagna åtgärderna för minskat närsaltläckage från jordbruket (Greppa Näringen) avser ett mer effektivt utnyttjande av kväve och fosfor, som kan leda till ett minskat behov av tillförda gödningsämnen. Övriga åtgärder är i huvudsak kopplade till att försöka minska den övergödning som redan skett.

Enligt de förslag till fosforreduktion till egentliga Östersjön som Sverige redovisat, kan fosfor reduceras med 170 ton. Jämfört med det beting Sverige åtagit sig, 280 ton fosfor, kommer Sverige att bara uppfylla 60 %. Detta mål är alltså klart otillräckligt. Ytterligare åtgärder måste till, främst inom jordbrukssektorn, som står för 45 % av Sveriges fosforutsläpp till egentliga Östersjön.

Om Sverige, som varit det land i Östersjöområdet som hårdast drivit frågan om kraftfulla minskningar av närsalter, inte kommer att ta de överenskomna utsläppsminskningarna på allvar kommer flera andra Östersjöländer att finna starka skäl för att inte behöva uppfylla sina beting. Sveriges politiska trovärdighet och internationella engagemang inom HELCOM för att genomföra BSAP står på spel, om Sverige inte anstränger sig till det yttersta för att uppnå de utsläppsminskningar av närsalter som Sverige har åtagit sig.

E 3 b. Förbättra reningen från enskilda avlopp

Enligt HELCOM rekommendation 28E/6 ang ”On-site wastewater treatment of single family homes” ska inom 10 år, fr o m november 2017, alla enskilda avlopp i Sverige uppnå en reningsgrad motsvarande 80 % för BOD5, 70 % för Tot-P och 30 % för Tot-N.

Det synes därför underligt att det inte planeras några svenska åtgärder för P- och N-rening för enskilda avlopp i Öresundsområdet, och ingen rening av P i Kattegatts avrinningsområde, i enlighet med HELCOMs rekommendation.

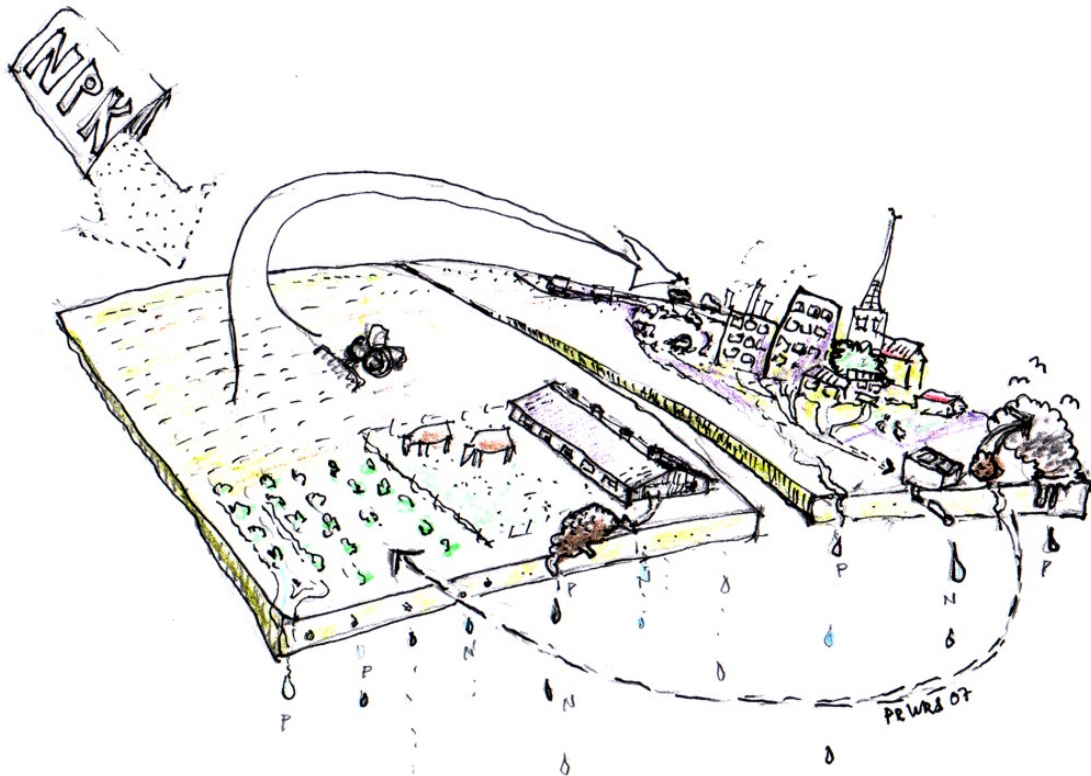
E 4. Förbud fosfater i tvättmedel

Det svenska förbudet mot fosfater i tvättmedel och maskindiskmedel är en bra och kostnadseffektiv åtgärd. Sverige bör överväga att gå vidare med förbud av fosfater också i handdiskmedel.

E 5. Åtgärda närsaltutsläpp från jordbruket

Den viktigaste åtgärden saknas bland förslagen, nämligen:

Utveckling av ett närsaltbalanserat jordbruk och en kretsloppsanpassad samhällsstruktur som recirkulerar näringsämnen – den enda långsiktigt hållbara lösningen för att minska slöseriet med närsalter och som väsentligt minskar närsaltavrinningen från jordbruket

Livscykeln för närsalter i dagens samhälle kan illustreras med teckningen ovan. En intensiv jordbruksproduktion importerar stora mängder fosfor, kväve och kalium (NPK).

Importen tas från länder utanför Sverige. Fosfor kommer från mineralbrytning av en ändlig resurs som beräknas vara slut inom 100 år. Kväve framställs med processer från luftens kväve, vilket kräver stora mängder energi.

Då dessa närsalter fortfarande är relativt billiga kan jordbrukarna slösa med gödningsämnen vilket gör att stora mängder närsalter läcker ut via diken, vattendrag och ut till havet, och ner till grundvattnet. Jordbrukarna har inga riktiga incitament för att hushålla med närsalterna.

Närsalterna transporteras som mat till människorna i städer och samhällen där det inte finns några bra system, t ex avloppsvattensystem, avfallsuppsamlingsystem etc, som kan samla upp närsalterna från den förbrukade maten, i en ren form, bl a utan inblandning av toxiska föroreningar, och som kan levereras tillbaka till jordbruket som gödningsämnen.

Resultatet blir att återföringen av närsalter från städer och samhällen till lantbruket blir försumbar, och kan därmed inte täcka behovet av närsalter som behövs i jordbruksproduktionen. Vi får ett samhälle som slösar bort närsaltresurserna, och som p g a detta istället skapar allvarliga ekologiska problem som övergödning, då värdefulla närsalter tillåts läcka ut från åkermark p g a övergödning, och väsentliga mängder närsalter också tillåts gå ut med avloppsvatten till vattendragen.

Denna situation har uppstått genom att människans produktion av kväveföreningar har skapat ett växande överskott av kväveföreningar som lagrats upp i miljön och förändrat det globala kvävekretsloppet, vilket leder till att överskottet till slut hamnar i havet, som blir slutstation för alla vattenföreningar.

Vad är lösningen för att undvika övergödning och övergödning?

För att långsiktigt kunna lösa övergödningproblemet måste samhället styras mot kretsloppsanpassade lösningar för närsalterna. En verklig återrecirkulation av fosfor och kväve måste till. Jordbruket har här en nyckelroll.

En viktig åtgärd är att utbilda jordbrukarna hur de på ett mer effektivt sätt kan hushålla med gödningsämnen, för att spara resurser och pengar. Därför är projektet "Greppa näringen" som bedrivits i LRF regi under flera år, en viktig bas för ett nytt tänkande. Tyvärr har resultatet av detta arbete inte lett till några stora reduktioner av närsaltavrinningen från lantbruket. Belastningen av närsalter till Östersjön kommer fortfarande till ca 50 % från lantbruket.

Detta visar att rådgivning, och frivilliga åtgärder, inte är tillräckligt för att väsentligt minska närsaltläckaget från jordbruket. Andra åtgärder måste till för att mer effektivt komma åt problemet.

Förslag till åtgärder saknas helt inom helt avgörande områden, nödvändiga för att minska närsaltavrinningen från jordbruket, bl a

- Ekonomiska styrmedel som långsiktigt gynnar ett växtnäringsbalanserat jordbruk

HELCOMs nya Annex III, Part 2, Prevention on Pollution from Agriculture, som är lagligt bindande för alla HELCOM-stater, anger:

“The application of nutrients in agricultural land shall be limited, based on a balance between the foreseeable nutrient requirements of the crops and the nutrient supply to the crops from the soil and the nutrients with a view to minimise eutrophication.
National guidelines should be developed with fertilising recommendations”

Detta innebär att HELCOMs medlemsländer ska utveckla tydliga och effektiva regler att få till stånd närsaltbalanserat jordbruk. Jordbrukssystem med stor import av närsalter skapar vanligen ett växtnäringsöverskott, som långsiktigt kommer att läcka ut ur systemet, främst till vatten. Avgifter på inköpt P och N gynnar sparsamhet med gödningsämnen och ett undvikande av ett överskott. Ett sådant system kommer att missgynna t ex djurgårdar utan egen foderproduktion, och som därmed importerar mycket foder, men gynna gårdar som har en mer balanserad produktion mellan växande grödor och djurproduktion, vilket ger bättre möjligheter att skapa ett närsaltbalanserat jordbruk utan stort närsaltläckage.

Naturvårdsverket och Jordbruksverket bör ges i uppdrag att utreda:

- ett avgiftssystem för mängden P och N som köps in till jordbrukföretag. Systemet ska effektivt styra mot mer närsaltbalanserade jordbruk i Sverige. Förslag till och konsekvenser av lämpliga system och avgiftsnivåer bör utredas och beskrivas med beaktan av andra tidigare och pågående utredningar, bl a utsläppshandel för växtnäringsläckage.

***-Införande av ekonomiska styrmedel som begränsar användningen av handelsgödsel
Återinförande av handelsgödselavgiften***

Människans produktion av kväveföreningar har skapat ett enormt överskott av kväveföreningar som lagras upp i miljön, där det skapar olika miljöproblem. Kväveöverskottet utgör grunden till övergödningen av haven. Därför måste användningen av konstgödsel begränsas kraftigt.

Avskaffandet av handelsgödselavgiften

Sveriges avskaffande av handelsgödselavgiften kommer att leda till ett ökat växtnäringsläckage från jordbruksmark till havet. Det måste därför ses som ytterst märkligt att Sverige, som är internationellt drivande för att minska övergödningen av Östersjön, tar bort ett ekonomiskt styrmedel som effektivt kan begränsa kväveläckaget från jordbrukssektorn. Man tar alltså bort ett styrmedel för jordbrukssektorn, som är den enskilt största källan till kväveutsläppen till havet.

Ekonomiska intressen från jordbrukssektorn tillåts köra över den miljövårdspolitik och de miljövårdsmål som Sverige antagit. Genom sådana beslut kan Sveriges politik för Östersjöns miljö inte längre anses trovärdig.

Avgiften har varit ett mycket viktigt styrmedel för att begränsa kväveläckaget från jordbruksmark. Avgiftens betydelse visar sig tydligt, när jordbruksverket strax efter avskaffandet, höjer sin rekommendation för gödselgivor med ytterligare 10 kg N/ha. Jordbruksverket tillåts att göra rekommendationer som kommer att öka kväveläckaget.

Istället för ett avskaffande av avgiften borde man istället höja avgiften. Sverige bör också internationellt inom HELCOM driva att det införs en handelsgödselavgift i hela Östersjöns avrinningsområde. Detta skulle kunna ha mycket positiva effekter för minskat kväveläckage till Östersjön.

Tills ett effektivt system som långsiktigt gynnar ett växtnäringsbalanserat jordbruk är på plats bör man:

- återinföra avgiften på kväve och fosfor i handelsgödsel och höja den, samt återföra avgiften till jordbruket som stöd för miljöåtgärder;
- stimulera bra växtnäringsbalanser på gårdsnivå t ex genom ökat stöd till ekologisk odling.

-Ytterligare åtgärder för ekonomisk stimulans av ekologisk produktion i Östersjöns avrinningsområde

Förslagen saknar helt åtgärder för att stimulera till utökad ekologisk produktion, som har mindre läckage av kväve per hektar än konventionell produktion. Detta har visats i flera studier att ekologisk produktion ger mindre risk för övergödning, då överskottet av kväve (dvs skillnaden mellan det som tillförs jordbruksmarken, jämfört med det kväve som bortförs via produktionen) är betydligt lägre än vid konventionellt lantbruk. Ekologisk produktion hushåller bättre med kväve, då man inte får ersätta detta med handelsgödsel.

För att långsiktigt minska läckaget från jordbruket måste man stimulera all produktion som minskar användningen av gödningsämnen per hektar. Idag är det ekologisk produktion som representerar detta produktionssätt på bästa sätt.

-Regler/lagstiftning som begränsar områden med hög djurtäthet i förhållande till spridningsareal för stallgödsel, respektive områden med ensidiga, ettåriga växtföljder

Djurgårdar producerar ofta ett överskott av gödsel som många gånger inte kan tas om hand på ett växtnäringsbalanserat sätt. Gödsel sprids på jordar i Sverige som redan har ett högt näringsinnehåll, och på områden med en låg retention för N och P till havet. Kartor över Sverige finns framtagna som visar retentionen i mark, vattendrag och sjöar till havet (Se SNV rapport 5830, Sveriges åtaganden i Baltic Sea Action Plan, maj 2008, Bilaga 4 – Kväve- och fosforretention kartor)

En strukturförändring av jordbruksproduktionen är också nödvändig på sikt. Åtgärder bör genomföras som begränsar antalet djur i förhållande till spridningsarealen i de mest läckagekänsliga områdena. De kartor avseende kväve- och fosfor retention i mark, vattendrag och sjöar till havet som framtagits, bör användas. I t ex områden där retentionen är lägre än 20 % avseende kväve och fosfor bör djurtätheten begränsas avsevärt inom en 8-10-års period. Sådana regler skulle komma att leda till positiva strukturförändringar för att minska övergödningen till havet.

-Regler/lagstiftning som förbjuder all spridning av stallgödsel på hösten samt regler om en obligatorisk lagringskapacitet på 12 månader för all stallgödsel i alla svenska områden med intensiv jordbruksproduktion (Skåne, Blekinge, Halland, Väster- och Östergötland och Mälardalsregionen)

Minskad spridning av stallgödsel på hösten, t ex inför sådd av spannmål, reducerar kväveläckaget. Det borde vara en självklarhet att tillämpa sådana rutiner, för att inte slösa bort en växtnäringsresurs. Åtgärden innebär att lagringskapaciteten för stallgödsel måste byggas ut i dessa områden.

Förslaget att införa obligatorisk lagringskapacitet på 12 mån för all stallgödsel, bör också utvärderas, med avseende på minskad närsaltbelastning till Östersjön. Om man vill sprida näring/gödsel vid den tidpunkt när grödorna tar upp gödsel, måste man ha en lagringstid om

12 mån. Annars kommer gödsel att spridas på öppna marker där det inte finns någon gröda som kan ta upp gödningsämnen.

-Åtgärder som behöver utvecklas

Ett grundproblem angående jordbrukssektorn, och de flesta myndigheter och institutioner som är knutna till lantbruket, är inställningen att man anser att jordbruket har en rättighet att få öka miljöbelastningen på våra vattendrag och hav.

Med den inställningen kan jordbruket aldrig fås att bli långsiktigt hållbart. För andra samhällssektorer, t ex industriutsläpp, gäller ”Pollutors Pay Principle” (PPP), vilket innebär att den som förorenar ska stå för kostnaden att motverka föroreningen. Förslag bör därför utvecklas som innebär att man börjar tillämpa PPP också på jordbrukssektorn.

Det måste utvecklas styrsystem som gör det lönsamt för lantbrukaren att hushålla med fosfor och kväve. Detta är det enda sättet att långsiktigt kunna minska växtnäringsläckaget från jordbruket till havet. Man måste angripa källan till läckaget, mängden gödningsämnen som används per hektar, istället för att med olika metoder försöka täppa det läckage som orsakats av för hög växtnäringsstillförsel. Ett seriöst arbete måste starta med denna inriktning, om vi ska kunna lösa problemet med högt näringsläckage från jordbruket.

Biologisk mångfald

B3. Komplettera nätverket med BSPA med Natura 2000 områden och peka ut ytterligare BSPA, speciellt i utsjöområden

Den vilda Östersjö laxen, skyddad enligt EU Habitat-direktiv, måste säkerställas en ”favourable conservation status”, bli genom skydd som Natura 2000-områden.

Sverige bör därför gå igenom alla vilda lax-älvar, och på kartor markera alla lek-, uppväxt-områden i älvarna och i kust – och mynningsområden där lekande lax och smolt uppehåller sig. En plan för att göra alla viktiga områden under laxens hela livscykel, till Natura 2000 områden bör utarbetas.

B5. Förbättrad klassificering av habitat och arter till 2011

Det är oklart om detta inkluderar arter som vandrar upp i sötvattenområden, och om de habitat som finns uppströms ska inkluderas. Det talas i planen om att utveckla ett EUNIS-klassificeringssystem anpassat för marina miljöer. I EUNIS finns marine, coastal och inland waters se B7b.

B7a. Ta fram och utveckla Marina landskapskartor på befintlig underlagsinformation

En del av detta viktiga arbete är att digitalisera befintligt material, vilket i planen har flyttats till punkten A3d. Sjöfartsverket har beräknat att det ska kosta 70 miljoner över 5 år, vilket

förefaller mycket dyrt. Som jämförelse kan nämnas att Vattenfall Sverige nyligen har processat och scannat 780 000 kartor från storlekarna A4-A0 till digital form. Detta arbete kostade 13 miljoner.

B7b. Identifiera och kartlägga potentiella och aktuella habitat t.ex. tång, ålgräs och blåmusslor samt uppväxtområden för kustfisk genom att utveckla modeller och andra verktyg och utveckla ett gemensamt angreppssätt för att minska negativ påverkan till 2013

I detta arbete är det viktigt att inte bortse från habitat viktiga för de arter vars livscykel inkluderar både sötvatten- och saltvattenområden. Detta arbete berör även B3 och B5 i hög grad då kompletteringen av BSPA och en förbättrad klassificering av habitat och arter hänger ihop med marina landskapskartor och en ekosystemansats.

Den Habitat-klassade Östersjöaxen lever i tre av EUNIS habitat-typer: marine, coastal och inland waters. Detta berör även andra arter som havsöring och nejonöga m.fl. Arbete med B20.b, klassificering och kartläggning av älvar bör rimligen samordas med B7.

B10, B12, B17 2:f Utveckla ett rapporteringssystem, databas av tumlarförekomst samt utveckling och genomförande av effektiv uppföljning och rapportering av bifångster av fåglar och däggdjur

Ett starkt stöd till SAMBAH projektet är av största vikt då detta projekt har möjligheten att för första gången kunna ge en bild av förekomsten och spridning av tumlare i Östersjön. En ansträngning bör göras för att sprida information om projektet och inte minst när de 300 detektorerna ska utplaceras att fiskare, sportfiskare, färjetrafik och fritidsbåtägare är medvetna om vad de är och att de skyddas från skadegörelse etc.

Övervakning i fråga om bifångster av fåglar och däggdjur har i planen listats som komplicerade och dyra, men denna typ av övervakning har uppenbara kopplingar till andra syften som att kontrollera fisket vad gäller utkast samt kontroll av "high-grading" förbud. Sett i ett mer komplett sammanhang, med både AIS system för säkerhet, kontroll och spårbarhet samt ett utvecklats VMS system, är dessa insatser nödvändiga och passar flera syften med förbättrad och förenklad kontroll av fisket. Kostnader för införande av systemen sprids därmed på flera poster. **Se åtgärder 17:3 a)**

I detta sammanhang lyfter rapporten också fram att fritidsfisket också har problem med bifångster "väl i nivå med bifångsterna i yrkesfisket" (s.190) och åtgärder här är viktiga. De svenska reglerna för användning av mängdfångande rörliga redskap (nät, långrev etc.) inom fritidsfisket i kustvattnen är fullständigt otidsenliga och måste förändras och harmoniseras över landet (Detta gäller även behoven av åtgärder inom B22 och som kan vara åtgärder i arbete med skydd av fisk och förvaltning av fisket inom skyddade områden B13 samt B17:2f). Några förslag är:

- förändra reglerna för mängd nät som får sättas, idag får varje svensk lägga 180 meter nät i allmänt vatten året om som huvudregel i Östersjön. Minskad mängd nät kommer också att minska mängden borttappade nät, s.k. spökgarn
- Inför fredningstider vid lektider på våren då all användning av icke selektiva och mängdfångande redskap är förbjudet. Fredning bör varieras över landet då lek och vandring inträffar vid olika tider.
- Se även över reglerna för fisket med enskild rätt där det finns få begränsningar alls idag. Speciellt eftersom detta kan bedrivas närmare land och i direkt anslutning till lekområden för t.ex. gädda.

B11. Stöd forskning för utveckling av metoder för bedömning och rapportering av fiskets påverkan på biologisk mångfald

Att satsa så mycket som 77 miljoner kronor på experiment med skarpsillfiske verkar vara fel prioritering av resurser för att utveckla ett ekosystemanpassat fiske. Åtgärder för bättre förvaltning av hotade arter såsom lax bör prioriteras och få mer resurser istället för dessa stora planerade satsningar på skarpsill-projektet. Även finansiering av fiskekontroll och införande av nya tekniska lösningar behöver prioriteras.

B15 b, c Områdesbaserad fiskeförvaltning med lokalt deltagande

Lokalt anpassad förvaltning är bra förutsatt att övergripande mål, strategier, utvärdering och åtgärder att vidta om målen inte nås finns på plats, allt baserat på ekosystemansatsen. Detaljreglering och förvaltning kan då skötas regionalt eller lokalt baserat på samma ekosystemansats.

För att lyckas med ambitioner att inkludera alla parter och aktörer krävs att det frigörs resurser för de grupper som inte är starkt organiserade eller har ekonomiska medel. Det är bra att planen medger detta och att finansieringen avser att inkludera sådant stöd.

Problemet med den fokus som presenteras under B15 är att det främst handlar om fiske och fiskeförvaltning. En ekosystembaserad ansats kan inte fokusera på en sak utan se till havet och all användning av den marina miljön, inte bara fiske och fisk.

B16. Vidta åtgärder så att alla exploaterade fiskarter utnyttjas uthålligt till 2021

En viktig fråga är att se till att MSY (Max Sustainable Yield) utarbetas för förvaltningen av alla viktiga fiskearter i Östersjön. Helt avgörande är att försiktighets- och gränsvärden för SSB (Spawning Stock Biomass) införs i alla förvaltningsplaner för viktiga fiskearter i Östersjön. Det är viktigt att SSB definieras så att det inkluderar mått på och mål för storlek, ålder och könsammansättning.

Forskning har nyligen slagit fast att avsaknad av rovfiskar i kustområden ökar effekterna av övergödning, t ex algblomning, vid likartade närsaltförhållanden. Detta stärker vikten av att

ha ett tillräckligt stora och stabila bestånd av rovfiskar, vilket tydligt kan uppnås om det finns ett mål för lekbiomassa.

B 17 : 1 a Revidering av den internationella aktionsplanen för Östersjölaxen

Östersjölaxen är en art som enligt EU:s Habitat direktiv ska uppfylla krav om "favourable conservation status". Enligt den utvärdering som EU har gjort, "Overall species assessment", är statusen för lax "UNFAVOURABLE/BAD" inom Sverige. Lax i Sverige är alltså klassad som UNFAVOURABLE/BAD status, men likväl exploateras den genom ett tillåtet fiske.

Då lax är listad i bilaga 5 i Habitat-direktivet är exploatering av arten enbart tillåtlig om en exploatering är förenlig med målen och att detta bibehåller en god ekologisk status. Om det inte går att visa att ett fiske efter lax kan vara förenligt med att nå målen som den vilda laxen har i Sverige, bör fiske med icke selektiva medel efter vild lax starkt ifrågasättas. Alla former av undantag från reglerna i Artskyddsförordningen (2007:845) och Förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen (1994:1716) måste ses över.

Lax-aktionsplanen måste innehålla redskap för att hantera laxfisket utifrån de krav som ställs i andra direktiv och de exploateringsinriktade principer som styrts förvaltningen måste förändras.

B17:2 a) All bifångst som inte kan släppas tillbaka i havet ska landas och rapporteras senast 2012

Här har VMS system en viktig roll för kontrollen av fisket och utkastet. Samma system som kan nyttjas för att kontrollera bifångster och öka spårbarheten i den fångade fisken.

Att avskaffa minsta landningsstorlek (MLS) och att införa fångstkvoter och inte landningskvoter kan vara att föredra i Östersjöns relativt rena fiske, dvs. där bifångster är ett mindre problem. Detta får dock inte innebära ett ökat tryck på att höja kvoterna. ICES har tidigare räknat in en viss mängd utkast i sin rådgivning även om den aldrig landats och om dessa utkast upphör finns det en risk att fiskeintressenter använder det som argument för att höja kvoterna. Sverige måste verka för att detta inte accepteras då utkastförbud (vilket danskt försök med VMS visat) innebär att fler mindre fiskar tas upp. Dessa fiskar har inte hunnit reproducera sig och ökat uttag kan omkullkasta fiskens förmåga att reproducera sig och försämra ålder, kön och storleksstruktur. Områdesvisa stängningar och förbättrad selektivitet är absolut nödvändiga åtgärder om inte ett avskaffande av MLS ska slå fel.

B17:2 b) och c) Kontinuerligt utforma stängningar, tidsbestämda eller permanenta av tillräcklig storlek för att förhindra fångst av lekande fisk och ung fisk samt utpeka ytterligare permanenta stängningar senast 2012 för att förhindra bifångst av icke målarter

CCB stödjer införande av stängda områden, både temporära och permanenta. Stängda områden utgör förutom i planen nämnda skäl en bra åtgärd utifrån enkelheten det innebär för

tillsyn och kontroll då allt fiske rimligen ska förbjudas i området under viss tid för att undvika bifångstproblem med mängdfångande redskap.

B 17:2 d) Vidareutveckla och införa ändamålsenlig uppfödning och utsättning av lax och havsöring för att säkerställa den genetiska variabiliteten av vildstammar till 2012

Första steget att arbeta med denna fråga är att sammanställa alla information om utsättning av lax och havsöring i Sverige. En sådan bör innehålla data angående antal lax- och havsöringsmolt som sätts ut eller ägg som inkuberats i vattendrag, dess genetiska ursprung, och platserna för utsättningar markerade på en karta.

En sådan sammanställning bör färdigställas till mitten av 2010.

CCB instämmer helt med FiV angående de förslag till delåtgärder som anses nödvändiga (se sid 211):

1. En utredning om både de ekologiska och genetiska av interaktioner mellan vild och odlad fisk.

Många forskare ha pekat på att man, genom utsättningar av lax med en genetisk variabilitet som skiljer sig avsevärt från den vilda naturliga genuppsättningen hos lax i ett område, mycket snabbt kan utarma den naturliga vilda laxbestånden och dess genetiska variabilitet. De vilda laxbestånden är starkt hotade idag, och om 30-50 år kan de flesta vara utslagna om den nuvarande utsättningen av 5-6 milj. laxsmolt per år i Östersjön, fortgår.

Nuvarande utsättningar bör därför begränsas kraftigt. Denna åtgärd bör ges hög prioritet, då det handlar om den långsiktiga överlevnaden av vilda laxbestånd i Sverige. Regeringen bör säkerställa att en finansiering av minst 4 Mkr finns för detta ändamål under 2010-2012.

2. Förbättring av tillämpningen av befintligt regelverk. För att kunna få en striktare tillämpning av befintligt regelverk för utsättningar är det viktigt att effekterna av redan genomförda utsättningar utvärderas. Detta kan ske genom användning av befintligt material från långa märkningsserier och genetiska studier.

Vi noterar att det av skrivningen framgår att ”befintligt regelverk för utsättningar av lax” inte följs, vilket är anmärkningsvärt. Vi ställer oss frågan på vilket sätt befintligt regelverk inte har följts, och vad som behöver göras för att regelverket verkligen ska följas.

CCB stödjer helt förslag på att ”utvärdera de genetiska effekterna av redan genomförda utsättningar”. Här gäller det att regeringen säkerställer att finansiering finns för att en sådan studie kan starta redan under 2010.

3. Utredning om möjligheten att minska omfattningen av kompensationsutsättningar och anpassa dem bättre till det aktuella fisketrycket.

Denna åtgärd bör ges hög prioritet. Regeringen bör säkerställa att resurser finns för att genomföra en sådan utredning. Regeringen bör under 2010 ge FiV och SNV i uppdrag att ta

initiativ till åtgärder för att kraftigt begränsa utsättningar av främst lax, men också av havsöring, i Sverige, för att säkerställa en långsiktig överlevnad av naturligt producerande bestånd.

4. Ekologisk och genetisk långtidsuppföljning i representativa indexvattendrag bör designas och insamling av material och drift i uppföljning av indexvattendrag startas. Uppföljningen förutsätter teknisk installation och avläsning.

En ordentlig uppföljning/monitoring av minst 4 lax-indexvattendrag måste ses som ett absolut minimum ambitionsnivå som aldrig får underskridas.

Vad som egentligen behövs, för att kunna följa laxbeståndens tillstånd i vattendragen och bestämma vilka fiske som kan tillåtas, är att varje enskilt lax-vattendrag har monitoring av

- antalet uppvandrande lekande lax
- elfiske med bestämning av ”parr-density” på alla viktiga lek-och uppväxtområden
- utvandrande smolt till Östersjön

CCB anser att ambitionen för att få fram information om Sveriges laxpopulationer bör ställas högre än det som presenterats av FiV och SNV. Varje lax-vattendrag måste få en monitoring som gör det möjligt att bedöma populations storlek. Utan sådan information går det aldrig att utveckla hållbara planer för förvaltning av Sveriges laxbestånd.

Beräknad kostnad för drift i uppföljning av minst 4 indexvattendrag, som för närvarande inte är finansierad, beräknas kosta 1,5 Mkr per år eller 6 Mkr för perioden 2010-2013.

Finansieringen bör under perioden vara minst 12 Mkr, en dubbling av den föreslagna nivån, för att öka ambitionsnivån.

B17:2f Utvärdera effektiviteten av existerande tekniska åtgärder 2008 för att minimera bifångst av tumlare och inför nya tekniker och åtgärder

Då inga tillförlitliga data eller bättre rapportering av bifångst av tumlare presenterats ännu är åtgärder svåra. Det finns dock möjliga åtgärder inom vissa områden att göra redan nu, se föregående avsnitt B10, B12 om användning av mängdfångade redskap inom fritidsfisket. Sverige bör också aktivt försvara drivgarnsförbudet i Östersjön i alla internationella fora.

B17:3 b) Genomförande av en nationell förvaltningsplan för ål

CCB ställer sig frågande till hur verksam den svenska ålplanen verkligen är. Åtgärder vid svenska kraftverk går för långsamt och effekterna av utsatt ål som fångats och flyttats till Sverige är i hög grad oklar. Sverige bör nu gå vidare med totalt fiskeförbud på ål omgående för att sedan kontinuerligt utvärdera effekterna av detta fiskestopp.

Sverige bör vidare inkludera som åtgärd att införa krav på kraftverksägare att åstadkomma förbättringar vid kraftverk och villkora de subventioner som vattenkraften åtnjuter i form av elcertifikat till sådant arbete.

B17:3 a) Omedelbart se till så att tjuvfiske, icke-reglerat fiske och icke rapporterat fiske upphör samt utveckla landningskontroll mm. Enligt BSRAC konferensen i mars 2007

Stora brister i Sverige avseende rapportering och registrering av fångad lax

En stor del av fisket efter lax i älvar, mynningsområden och kustområden registreras och rapporteras aldrig i Sverige. Detta okontrollerade lax-fiske är många gånger kopplat till gamla historiska fiskerätter för markägare. Sådant fiske ligger utanför det system som finns för fiskekontroll och inspektion. I Mörrumsån mynningsområde finns t ex 28 nät som kan fiska året om, utan någon som helst kontroll.

Lax-fisket i vattendrag, främst fritidsfiske, rapporteras och registreras inte alls. Trenden är också att lax-fångsterna minskar i öppna havet och ökar i kustområden och älvar. Idag fångas i Östersjön 75 % av all lax i kustområden och älvar, vilket belyser behovet av att detta lax-fiske verkligen kontrolleras.

Sverige måste snarast vidta åtgärder så att man får kontroll, rapportering och registrering, av allt fiske efter lax i Sverige.

Sverige måste också säkerställa en kontroll som skiljer på lax och havsöring, vid fiske där båda arterna kan fiskas tillsammans, t ex vid det kommersiella kust- och älvmynningsfisket.

B19. Gemensam skrivelse från Helcom-länderna i EU om uthålligt fiske i samklang med BSAP

HELCOM har skickat en skrivelse i frågan till EC. Vi kan bara konstatera att den skrivelse som gjorts blev väldigt urvattnad och svag vad gäller att driva på en verklig ekosystembaserad framtida fiskeförvaltning inom EU. Skrivelsen innehöll inte ens alla de viktiga komponenter för fiskeförvaltning som finns beskrivna i BSAP.

B20 b) Klassificering och kartläggning av älvar med historisk och nutida förekomst av migrerande fiskarter, senast 2012

Det föreslås bl. a. att FiV avser att göra en inventering av lämpliga vattendrag för lax, havsöring och ål. Inventeringen bör för de vattendrag man väljer ut bör också innefatta andra migrerande fiskar, såsom sik och harr, för att få en mer fullständig bild av vandrande fiskarter i dessa vattendrag.

Det framgår att åtgärden, beräknad till 6 Mkr, för närvarande inte är finansierad. Då denna åtgärd är av största vikt för den biologiska mångfalden hos svenska fiskarter, bör medel säkerställas för dess genomförande och instruktioner ges från regeringen för att prioritera denna åtgärd.

B 20c Planer för restaurering av lekområden och vandringsvägar för migrerande fiskarter senast 2010

Då denna åtgärd tillhör området ”biologisk mångfald” i BSAP, bör också de svenska förslagen till åtgärder fokuseras på artbevarande av alla svenska vilda lax-populationer. Förslaget är dock att främst arbeta med vattendrag ”som har goda förutsättningar att producera vild lax och där det finns potential att utveckla ett fritidsfiske”. Åtgärden verkar huvudsakligen produktionsinriktad, och inte främst för artbevarande. Detta innebär att man inte fokuserar på målet för biologisk mångfald. Fokus bör istället vara på de svagaste laxbestånden i t ex Rickleån, Öreälven, Emån, Råneåälven, Lögdeälven, Sävarån.

Regeringen bör ge FiV instruktioner att göra prioriteringar för de svagaste laxbestånden. Det innebär att *andra laxvattendrag* än de som utpekats bör prioriteras.

B20d Aktivt bevarandearbete i minst tio hotade vildlaxälvar i Östersjön samt återintroduktion av ursprunglig Östersjölax i minst fyra potentiella laxälvar senaste 2009

Åtgärden skulle ha genomförts under 2009. Tidplanen för svenska åtgärder bör vara att ta fram planer för aktivt skydd senast till slutet av år 2010. För att dessa älvar ska kunna få ett ”aktivt skydd” bör en Laxåtgärdsplan för varje vattendrag upprättas. En sådan plan bör innehålla:

1. Tydliga mål sätts upp för laxbeståndet, dvs. mål för antalet återvändande lekmogna laxar för varje enskilt vattendrag.
2. Kartering och beskrivning av alla lek- och uppväxtbottnar för lax på kartor. Beräkning av potentiella lekområden för att nå maximal produktionskapacitet.
3. En plan för skydd av lek-och uppväxtbottnar i varje vattendrag och mynningsområde, att föreslås som Natura 2000 områden.
4. En plan för restaurering av habitat-bottnar för lax i vattendraget, inkluderande budget.
5. Framtagande av fiskeregler för fiske i älven, mynningsområdet och närliggande kustområde till laxälven, som garanterar att målet för antalet återvändande laxar uppfylls.
6. Utveckla och genomföra en årlig monitoring, via automatiska fiskräknare av återvändande laxar, monitoring av utvandrande smolt, med t ex smoltfällor.

Enligt FiV ska ”en översyn av förvaltningen av de mycket svaga bestånden göras vid omprövning av vattendammar”. Vi hoppas att vi missuppfattat detta. En översyn av förvaltningen av de svaga bestånden måste starta snarast och blir klar under 2010.

Kostnaderna för att utföra bevarandeåtgärder uppskattas till ca 10,7 miljoner 2010-2015 vilket är alltför lågt räknat, det kommer troligen krävas minst det dubbla. Åtgärden är för närvarande inte finansierad. Regeringen bör försäkra sig om att dessa åtgärder ges prioritet.

B21 Återinförande av stör

Prioriteringen av olika åtgärder relaterat till fiske och biologisk mångfald, måste utgå från att först genomföra och finansiera åtgärder för hotade vilda fiskarter som lax. När alla planerade åtgärder för bevarande av lax har finansierats, kan man börja överväga finansiering av åtgärder för återinförande av stör.

Uppsala den 14 Januari 2010

Gunnar Norén

Generalsekreterare CCB